

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ระบบการดำเนินคดีอาญามีความสัมพันธ์กับระบบกฎหมายของประเทศในระบบต่าง ๆ ทั้งนี้ ต่างก็มีวัตถุประสงค์เพื่อทำการค้นหาข้อเท็จจริงด้วยกันทั้งสิ้น แนวความคิดในระบบ (Adversary System) การค้นหาความจริงมีลักษณะ เป็นการต่อสู้คดีระหว่างคู่ความทั้งสองฝ่าย กล่าวคือ คู่ความมีหน้าที่นำเสนอพยานหลักฐานมาสนับสนุนฝ่ายตน และซักค้านพยานฝ่ายตรงข้าม เพื่อพิสูจน์ความจริง ซึ่งลักษณะการเสนอพยานหลักฐานและการซักค้านในลักษณะดังกล่าวนี้ จะทำให้ได้รับข้อเท็จจริงในการพิจารณาคดี ศาลเข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับคดีได้ซึ่งจะเป็น การช่วยให้จำเลยที่อยู่ในฐานะ เสียเปรียบให้อยู่ในสถานะที่เท่าเทียมกับรัฐเพื่อก่อให้เกิดความ เป็นธรรมในการพิจารณาคดี และคงไว้ซึ่งลักษณะการต่อสู้คดีของคู่ความทั้งสองฝ่าย ส่วนแนว ความคิดในระบบไต่สวน (Inquisitorial System) มีแนวความคิดว่าการรักษาความสงบ เรียบร้อย เป็นหน้าที่ของรัฐ องค์การของรัฐทุกฝ่ายต้องอาศัยความร่วมมือกันในการค้นหาความ จริง จึงมีหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ ดังนั้น การค้นหาความจริงจึงไม่จำกัดอยู่เพียง พยานหลักฐานเท่าที่คู่ความนำมาสู่ศาล ศาลสามารถค้นหาความจริงต่าง ๆ ด้วยตนเองตามที่ กฎหมายให้อำนาจไว้ พยานหลักฐานจะถูกเสนอเข้าสู่คดีในฐานะที่เป็นพยานศาลไม่ใช่พยานของ ฝ่ายโจทก์หรือฝ่ายจำเลย ความจำเป็นในเรื่องการถามค้านโดยคู่ความของฝ่ายตรงข้ามจึง ไม่มีในระบบนี้ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันระบบการพิจารณาคดีอาญาทุกประเทศต่างคลี่คลาย เข้าหากันจนอาจกล่าวได้ว่าไม่มีประเทศไหนที่ใช้ระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวนแต่เพียงอย่าง เดียว แต่การพิจารณาคดีอาญาจะมุ่งไปสู่การค้นหาความจริงให้ได้จริงแท้และสมบูรณ์ที่สุด ทั้งนี้ เพราะเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญาก็คือ การชี้ขาดเรื่องที่กล่าวหาและการชี้ขาดนั้นต้อง อาศัยความจริง

รูปแบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาของประเทศไทยในระบบ Common Law มีระบบการ ดำเนินคดีอาญาแบบทวิภาค (Bifurcation) กล่าวคือ การแบ่งแยกการพิจารณาชั้นวินิจฉัย ความผิด (Guilty Stage) และการพิจารณาชั้นกำหนดโทษ (Sentencing Stage) ออก จากกันโดยภายหลังจากมีคำตัดสินว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด ศาลจะยังไม่กำหนดโทษจำเลย

ในทันที แต่อาจเลื่อนการกำหนดโทษออกไปในระยะหนึ่ง เพื่อให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะหาข้อมูลเกี่ยวกับตัวจำเลย และเสนอข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาพความผิด บุคลิกลักษณะ และประวัติภูมิหลังของจำเลยต่อศาล การแบ่งแยกการพิจารณาดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากรูปแบบการพิจารณาคดีที่เป็นการค้นหาความจริงในลักษณะการต่อสู้คดีระหว่างคู่ความทั้งสองฝ่าย ศาลจะต้องพิจารณาคดีจากพยานหลักฐานที่คู่ความเสนอมาประกอบกับการมีกฎเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานที่เคร่งครัดในชั้นวินิจฉัยความผิด ทำให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยเข้าสู่การพิจารณาคดีถูกจำกัดลง ดังนั้น การแยกขั้นตอนการพิจารณากำหนดโทษจะทำให้ศาลมีอิสระในการค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยได้อย่างเต็มที่ การนำพยานหลักฐานเข้าสู่การพิจารณากำหนดโทษสามารถกระทำได้อย่างสะดวกมากขึ้น ซึ่งจะให้การกำหนดโทษจำเลย เป็นไปอย่างเหมาะสม

ส่วนรูปแบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาของประเทศในระบบ Civil Law เป็นการดำเนินคดีอาญาในลักษณะการไต่สวนค้นหาความจริง ไม่มีลักษณะการต่อสู้คดีระหว่างคู่ความทั้งสองฝ่าย หากแต่ศาล อัยการ ทนายความของผู้ถูกกล่าวหาต่างมีหน้าที่ร่วมกันในการค้นหาความจริง ดังนั้น ข้อเท็จจริงทั้งหลายเกี่ยวกับตัวจำเลย พยานหลักฐานทั้งหมดซึ่งประกอบด้วยสำนวนการสอบสวน รายงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับตัวจำเลยรวมทั้งข้อมูลอื่น ๆ ที่จำเป็นและสำคัญต่อการกำหนดโทษจะปรากฏต่อศาลในระหว่างการดำเนินคดี หากศาลวินิจฉัยว่าจำเลย เป็นผู้กระทำความผิด ศาลสามารถกำหนดโทษจำเลยไปพร้อมกันได้

สำหรับประเทศไทยนั้นรูปแบบการดำเนินคดีอาญาไม่ได้แบ่งแยกขั้นตอนในการวินิจฉัยความผิดและการกำหนดโทษออกจากกันอย่างเด็ดขาด หลักเกณฑ์ในการกำหนดโทษนั้นได้มีการยอมรับแนวความคิดในการลงโทษสมัยใหม่ที่คำนึงถึงการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดให้กลับตนเป็นคนดี โดยวิธีการหลีกเลี่ยงโทษจำคุกในระยะสั้น จึงมีการนำเอาวิธีการรอกการลงโทษและการคุมประพฤติมาใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในบางกรณี การนำวิธีการเหล่านี้มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพศาลจำเป็นต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับจำเลย เพื่อใช้ประกอบดุลพินิจในการพิจารณาพิพากษา กำหนดโทษให้เหมาะสม ซึ่งก่อนศาลมีคำพิพากษาศาลจะมีคำสั่งให้พนักงานคุมประพฤติทำการสืบเสาะข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับจำเลยและจัดทำรายงานเสนอต่อศาล การที่ศาลมีคำสั่งสืบเสาะและพินิจเป็นอำนาจของศาลในการค้นหาความจริงในคดี โดยอาศัยพนักงานคุมประพฤติ

เป็นเครื่องมือ ซึ่งจะทำให้ศาลทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีและประวัติของจำเลยอย่างละเอียด นอกเหนือไปจากพยานหลักฐานที่คู่ความเสนอต่อศาล นอกจากนี้ การสืบเสาะและพินิจยังเป็นกระบวนการในการคัดเลือกบุคคล เข้าสู่การคุมประพฤติอีกด้วย

เมื่อพิจารณาถึงสิทธิของจำเลยในขั้นตอนก่อนศาลมีคำพิพากษา มีหลักการว่าเมื่อบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ว่าได้กระทำความผิดตามกฎหมาย ในการพิจารณาจะต้องได้รับหลักประกันสำหรับการต่อสู้คดี ในขั้นตอนการวินิจฉัยความรับผิดชอบการคุ้มครองสิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ มีกฎเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานที่เคร่งครัด และเมื่อศาลพึงพอใจว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องจริง ศาลจึงจะมีอำนาจก้าวล่วงเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพของจำเลยผู้นั้นได้ ในขั้นตอนการกำหนดโทษ เมื่อวินิจฉัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดแล้ว ศาลจะต้องพิจารณาถึงผลของการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดว่าควรเป็นอย่างไรและจะต้องอาศัยข้อมูลจากรายงานสืบเสาะและพินิจ ซึ่งกระบวนการพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐานในขั้นตอนนี้แตกต่างจากขั้นตอนอื่น กล่าวคือ รูปแบบการดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นรูปแบบที่ไม่เคร่งครัด ศาลไม่ผูกมัดที่จะต้องวางตัวเป็นกลางในการดำเนินกระบวนการพิจารณา แต่กลับมีอิสระในการค้นหาข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวจำเลยได้อย่างเต็มที่ การรับฟังพยานหลักฐานในขั้นตอนนี้มีได้มากขึ้นเพื่อต้องการพิสูจน์ความผิดของจำเลย แต่มีขึ้นเพื่อจุดมุ่งหมายในการลงโทษและหาทางแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิด กฎเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานในขั้นนี้ เช่น รายงานสืบเสาะและพินิจซึ่งเป็นพยานบอกเล่าที่มีความมุ่งหมายที่จะแจ้งข้อเท็จจริง (inform) ให้ศาลทราบมากกว่าที่จะเป็นการพิสูจน์ข้อเท็จจริง (prove facts) ดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานจึงเป็นไปอย่างกว้างขวาง ศาลมีอำนาจรับฟังรายงานสืบเสาะและพินิจเป็นพยานหลักฐานในการกำหนดโทษจำเลยได้ แม้ว่าผู้ให้ข้อมูลจะมีได้มาเบิกความต่อศาลหรือมิได้เผชิญหน้าหรือถามค้านจากจำเลย จึงเป็นผลทำให้พยานหลักฐานและข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวจำเลยเข้าสู่การพิจารณาพิพากษาเป็นไปอย่างสะดวกมากขึ้น

อย่างไรก็ดี จำเลยที่ถูกพิพากษาว่ากระทำความผิดมีสิทธิและได้รับการคุ้มครองตามหลักการให้ความยุติธรรมตามกฎหมาย กล่าวคือ สิทธิที่จะได้รับการพิพากษาบนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ (Accurate and reliable information) โดยกำหนดให้มีการ

เปิดเผยรายงานสืบเสาะและพินิจแก่จำเลยและทนายจำเลย และให้โอกาสในการโต้แย้งคัดค้าน ข้อมูลในรายงานที่เห็นว่าไม่ถูกต้อง การให้สิทธิแก่จำเลยที่จะได้รับการคุ้มครองจากการพิพากษา ที่อาศัยข้อมูลที่ผิดพลาดในการกำหนดโทษและให้โอกาสแก่จำเลยโต้แย้งคัดค้านเรื่องความถูกต้อง ของข้อมูล ซึ่งศาลที่พิพากษาคิดได้ใช้อำนาจในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นเครื่องมือในการ ป้องกันข้อมูลที่อาจผิดพลาดได้โดยใช้วิธีการเผชิญหน้าและซักค้าน ซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลเพื่อค้นหา ความจริงและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ใช้ในการกำหนดโทษ ในกรณีที่ปรากฏเป็นข้อสันนิษฐาน ในเรื่องความถูกต้องของรายงานหากจำเลยได้กล่าวอ้างข้อสงสัยโดยมีเหตุผลสมควร จึงจำเป็น ที่จะต้องมีหน้าที่นำสืบความเชื่อถือของรายงาน กล่าวคือ การที่จำเลยกล่าวอ้างความไม่ถูกต้อง ของรายงาน หน้าที่นำสืบ (Burden of Production) จึงต้องตกเป็นของจำเลย จำเลย จะต้องอธิบาย เหตุผลการคัดค้านความถูกต้องของรายงาน หลังจากนั้นหน้าที่นำสืบ (burden of persuasion) จึงจะเปลี่ยนมาเป็นฝ่ายรัฐโดยพนักงานคุมประพฤติ ซึ่งระดับการพิสูจน์พยาน หลักฐานเป็นการพิสูจน์พยานหลักฐานที่ชัดเจนและเชื่อถือได้เท่านั้น (clear and convincing evidence) ไม่ถึงขนาดการพิสูจน์จนสิ้นสงสัย (prove beyond a reasonable doubt) ที่ได้กำหนดไว้สำหรับการวินิจฉัยความรับผิดชอบทางอาญา ซึ่งจะไม่นำมาใช้ในการพิพากษากำหนด โทษ

เมื่อภายหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งคุมประพฤติ ผู้กระทำความผิดที่ศาลมีคำ พิพากษาให้คุมประพฤติกักขังอยู่ในสถานะทางกฎหมาย เรียกว่า ผู้ถูกคุมความประพฤติ ซึ่งจะต้อง อยู่ภายใต้การควบคุม สอดส่อง และศาลจะกำหนดเงื่อนไขการคุมประพฤติไว้ด้วย การใช้ดุลพินิจ ของศาลในการกำหนด เงื่อนไขจะต้องมีขอบเขตและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการคุมประพฤติ และพฤติการณ์การกระทำผิดอันเป็นเหตุให้ศาลสั่งคุมประพฤติ เมื่อศาลใช้ดุลพินิจนำมาตราการ คุมประพฤตินำมาใช้กับจำเลยแล้ว ก็จะไม่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่ง เว้นแต่ พฤติการณ์เกี่ยวกับผู้ถูกคุมความประพฤติ เปลี่ยนแปลงไปหรือมีการกระทำความผิดทางอาญาขึ้นอีก รวมทั้งการไม่ปฏิบัติตาม เงื่อนไขที่ศาลกำหนดซึ่งจะมีผลให้เกิดการแก้ไข เปลี่ยนแปลงคำพิพากษา หรือคำสั่ง หรือมีการเพิกถอนการคุมประพฤติ ทั้งนี้ การฝ่าฝืนเงื่อนไขในลักษณะที่เป็นความผิด ร้ายแรง อาจจำเป็นต้องเพิกถอนการคุมประพฤติ ซึ่งจำเป็นต้องมีหลักการคุ้มครองสิทธิของ

ผู้ถูกคุมความประพฤติในการพิจารณาเพิกถอนซึ่งมีความแตกต่างกันระหว่างการพิจารณาคดีอาญา (criminal trials) และการพิจารณาเพิกถอนการคุมประพฤติ (probation revocation hearing) กล่าวคือ การดำเนินการเพิกถอนต้องกระทำด้วยวิธีการที่ยุติธรรม แต่การคุ้มครองสิทธิของจำเลยในการพิจารณาคดีอาญาไม่ใช่สิ่งจำเป็นในการเพิกถอน อย่างไรก็ตาม การเพิกถอนการคุมประพฤติจะไม่ได้รับการพิจารณาอย่างเช่นการฟ้องคดีอาญาก็ตาม แต่การเพิกถอนการคุมประพฤตินั้นมีผลต่อการสูญเสียเสรีภาพ เมื่อเป็นเช่นนั้นผู้ถูกคุมความประพฤติจะได้รับสิทธิตามหลักการให้ความยุติธรรมตามกฎหมายขั้นต่ำสุด รวมทั้งการพิจารณาได้ส่วนข้อเท็จจริงในเบื้องต้น (preliminary hearing) ที่พิจารณาว่ามีเหตุสมควรหรือไม่ที่จะเชื่อว่าเขาได้ฝ่าฝืนการคุมประพฤติและการพิจารณาในขั้นสุดท้าย (final hearing) ผู้ถูกคุมความประพฤติมีสิทธิในการมีทนาย สิทธิที่จะได้รับทราบข้อกล่าวหา สิทธิที่จะเสนอพยานหลักฐานเพื่อสนับสนุนข้อกล่าวอ้างของตน สิทธิที่จะเผชิญหน้ากับพยานที่เป็นปฏิปักษ์ มีรายงานการพิพากษาที่กล่าวถึงพยานหลักฐานและเหตุผลในการเพิกถอนการคุมประพฤติ

สิทธิตามหลักการให้ความยุติธรรมตามกฎหมายในการพิจารณาเพิกถอนการคุมประพฤติไม่เหมือนกับกรกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา การพิจารณาเพิกถอนไม่ใช่การฟ้องคดีอาญาดังนั้น วิธีพิจารณาคดีความไม่ได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ จึงทำให้ไม่มีการพิจารณาคดีอย่างเป็นทางการพิจารณาจึงเป็นดุลพินิจของศาล (judicial discretion) ที่จะกำหนดว่ามีการฝ่าฝืนเงื่อนไขการคุมประพฤติหรือไม่ และศาลที่พิจารณาคดีไม่ได้ผูกมัดอยู่กับกฎเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานที่เคร่งครัด พยานหลักฐานที่น่ามาใช้สนับสนุนคำสั่งให้มีการเพิกถอนเป็นเรื่องของการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคดีของศาล ดังเช่น พยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมายไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีอาญา แต่สามารถรับฟังได้ในการพิพากษากำหนดโทษ และกลายมาเป็นปัจจัยในการวินิจฉัยการเพิกถอนการคุมประพฤติ อย่างไรก็ตาม การเพิกถอนจะต้องให้โอกาสแก่ผู้ถูกคุมความประพฤติอธิบายข้อเท็จจริงที่จำเป็น สิทธิดังกล่าวไม่ใช่สิทธิอย่างเดียวกับที่จำเลยพึงมีในวิธีพิจารณาคดีอาญาชั้นพิจารณาวินิจฉัยความผิด แต่เป็นสิทธิบางประการที่ผู้ถูกคุมความประพฤติพึงมี เพื่อให้ศาลได้รับข้อเท็จจริงที่ถูกต้องก่อนการออกคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใด นอกจากนี้ วัตถุประสงค์ของการพิจารณาคดีเพื่อให้เป็นที่พอใจแก่ศาลไม่ว่าข้อกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติจะถูกฝ่าฝืนหรือไม่ก็ตาม และเพื่อให้โอกาสแก่ผู้ถูกคุมความประพฤติ

ได้อธิบายข้อกล่าวหาของเขา สิ่งเหล่านี้มีความจำเป็นต่อการเพิกถอนซึ่งต่างจากการพิจารณาความผิดทางอาญา เพราะการพิจารณาเพิกถอนจะนำมาซึ่งคำถามว่า 1) การฝ่าฝืนเงื่อนไขการคุมประพฤติได้เกิดขึ้นหรือไม่ และ 2) การฝ่าฝืนนั้นสมควรจะเพิกถอนหรือไม่ นับว่าเป็นการเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจอย่างเต็มที่ ในการวินิจฉัยยังเปิดโอกาสให้ผู้ถูกคุมความประพฤติเสนอพยานหลักฐานที่นำมาขอลดหย่อนผ่อนโทษ (mitigating evidence) ได้อีกด้วย

ในกระบวนการพิจารณาเพิกถอนการคุมประพฤติฝ่ายรัฐ (พนักงานคุมประพฤติ) อาจจะมีพยานหลักฐานที่นำหน้าหนักมากกว่าหรือมีความน่าเชื่อถือมากกว่าพยานหลักฐานที่ฝ่ายตรงข้ามเสนอมา ซึ่งในการพิสูจน์พยานหลักฐานนั้นฝ่ายรัฐ (พนักงานคุมประพฤติ) มีหน้าที่เสนอพยานหลักฐานในการฝ่าฝืน (burden of persuasion) ซึ่งการฝ่าฝืนเงื่อนไขการคุมประพฤติไม่จำเป็นต้องมีการพิสูจน์จนสิ้นสงสัย (prove beyond a reasonable doubt) เพียงแต่พิสูจน์ว่าพยานหลักฐานมีน้ำหนักน่าเชื่อถือกว่าเท่านั้น (preponderance of evidence) ทั้งนี้ เนื่องจากวัตถุประสงค์เบื้องต้นของการคุมประพฤติก็เพื่อสนับสนุนให้ผู้ถูกคุมความประพฤติกลับตัวเป็นคนดี และเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าจะไม่เป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดหรือกระทบต่อความปลอดภัยของชุมชน ศาลจึงมีแนวโน้มที่จะปฏิเสธข้อจำกัดการรับฟังพยานหลักฐานที่ใช้ในการพิจารณาความผิดทางอาญามาใช้กับการพิจารณาเพิกถอนการคุมประพฤติ และการดำเนินการเพิกถอนควรเป็นแบบที่ไม่มีคู่ความฝ่ายตรงข้าม (nonadversarial) เพื่อสนับสนุนให้มีการเปิดเผยและแสดงพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องได้อย่างเต็มที่

อย่างไรก็ดี การให้สิทธิผู้ถูกคุมความประพฤติเปิดเผยพยานหลักฐาน และคำให้การที่เกี่ยวข้องทั้งหมดอย่างเต็มที่ในการพิจารณาเพิกถอนการคุมประพฤติ รวมทั้งเหตุลดหย่อนผ่อนโทษ อาจมีผลต่อการให้การปรับปรุตนเองในการพิจารณาคดีอาญาที่ยังไม่ได้มีคำพิพากษา ดังนั้น การพิจารณาเพิกถอนการคุมประพฤติก่อนการพิจารณาความผิดทางอาญาที่เกี่ยวข้องเป็นการขัดต่อสิทธิของผู้ถูกคุมความประพฤติในการเปิดเผยพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาเพิกถอน ซึ่งสามารถแก้ไขได้โดยวิธีการเลื่อนคดีพิจารณาเพิกถอนออกไป หรือโดยให้ความคุ้มครองคำให้การของผู้ถูกคุมความประพฤติ ซึ่งมีสิทธิที่จะปฏิเสธการให้การที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

เมื่อพิจารณาขั้นตอนการดำเนินงานคุ้มครองประพฤตินในประเทศไทย เปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกา จากการศึกษาวิจัยพบว่าโดยหลักทั่วไปขั้นตอนการดำเนินงานคุ้มครองประพฤตินจะมีลักษณะที่เหมือนกัน เนื่องจากประเทศไทยได้รับเอาการดำเนินงานคุ้มครองประพฤตินจากต่างประเทศมาใช้ อย่างไรก็ตาม ในส่วนของการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกคุมความประพฤติในประเทศไทยนั้น เมื่อวิเคราะห์จากพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมความประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 พบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของจำเลยในขั้นตอนก่อนศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งคุมประพฤติ และปัญหาการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกคุมความประพฤติในการพิจารณาเพิกถอนการคุมประพฤตินี้ คือ

1. ปัญหาการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับตัวจำเลยในรายงานสืบเสาะและพินิจ รายงานสืบเสาะและพินิจไม่มีวัตถุประสงค์ที่จะแสดงถึงความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย เพียงแต่ต้องการทราบข้อมูลเกี่ยวกับตัวจำเลย เพื่อศาลจะใช้ประกอบดุลพินิจในการกำหนดโทษ หากข้อมูลที่มีอยู่ในรายงานถูกต้องย่อมทำให้การลงโทษจำเลยเป็นไปอย่างเหมาะสม ซึ่งเห็นว่าควรมีมาตรการเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของรายงาน เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติมาตรา 13 ให้ศาลแจ้ง เฉพาะข้อมูลที่เป็นผลร้ายให้จำเลยทราบเท่านั้น นับว่ายังเป็นข้อบกพร่องของกฎหมายซึ่งอาจก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติได้และ เป็นจุดที่ทำให้รายงานสืบเสาะและพินิจขาดความเชื่อถือจากศาลได้

นอกจากการเปิดเผยรายงานสืบเสาะและพินิจจะเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของรายงานแล้ว ยังต้องมีหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิของจำเลยที่จะได้รับการพิพากษาบนพื้นฐานของข้อมูลที่ถูกต้องและ เชื่อถือได้ ตามบทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้กำหนดระยะเวลา เพื่อให้จำเลยมีโอกาสตรวจสอบรายงาน การที่จำเลยจะทราบเนื้อหาและข้อมูลในรายงานก็ต่อเมื่อจำเลยอยู่ในห้องพิจารณาเพื่อรับฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลแล้ว เท่านั้น ดังนั้น โอกาสที่จำเลยจะเตรียมตัวในการโต้แย้งคัดค้านรายงานจึงมีน้อยมาก จึงควรมีแนวทางคุ้มครองสิทธิของจำเลย โดยให้มีการตรวจสอบข้อมูลในรายงานไม่ว่าข้อมูลนั้นจะเป็นผลดีหรือผลร้ายแก่จำเลย

2. ปัญหาจากการเพิกถอนการคุ้มครองประพจน์ตามบทบัญญัติ มาตรา 15 เมื่อพนักงานคุ้มครองประพจน์รายงานการคุ้มครองประพจน์ในกรณีที่ผู้ถูกลงความประพจน์ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขคุ้มครองประพจน์ หรือมีพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป เพื่อเสนอให้ศาลพิจารณาเพิกถอนการคุ้มครองประพจน์ หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งให้เป็นผลร้ายมากขึ้น การที่ผู้ถูกลงความประพจน์ได้รับแจ้งข้อกล่าวหาโดยศาลจะหมายเรียกผู้ถูกลงความประพจน์มาสอบถาม และมีสิทธิในการคัดค้านและนำพยานหลักฐานมาสืบหักล้างได้ ซึ่งบทบัญญัติมาตรา 15 ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกลงความประพจน์จากการถูกเพิกถอนการคุ้มครองประพจน์ไม่พอ อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินวิธีพิจารณาฎีกาหมายกลับไม่ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจน โดยกำหนดให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การพิจารณาเพิกถอนแตกต่างจากการวินิจฉัยความรับผิดทางอาญา การพิจารณาเพิกถอนไม่จำเป็นต้องกระทำเช่นเดียวกับการฟ้องคดีอาญา แม้ว่าการเพิกถอนอาจเป็นผลทำให้ผู้ถูกลงความประพจน์ต้องรับโทษจำคุกก็ตาม เมื่อวิธีพิจารณาความไม่ได้บัญญัติไว้ชัดเจน จึงไม่มีลักษณะการพิจารณาอย่างเป็นทางการและไม่ได้อาศัยกฎเกณฑ์ในการดำเนินวิธีพิจารณาโดยทั่วไป ดังเช่น กฎเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานที่นำมาใช้ในการเพิกถอนจึงเป็นดุลพินิจของศาล จากบทบัญญัติดังกล่าวเป็นการเปิดช่องให้ผู้ใช้กฎหมายสามารถบังคับใช้อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาความแตกต่างในการใช้กฎหมายได้ จึงควรมีการกำหนดวิธีพิจารณาความไว้ให้แน่ชัดว่าส่วนใดควรเป็นดุลพินิจของศาลและส่วนใดควรบัญญัติไว้ชัดเจน ทั้งนี้ เพื่อมิให้เกิดความสับสนในการดำเนินวิธีพิจารณา

จากการศึกษาวิจัยผู้เขียนใคร่ขอเสนอแนะแนวทางในการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกลงความประพจน์ดังต่อไปนี้ คือ

ในชั้นตอนก่อนศาลมีคำพิพากษา

1. ปัญหาการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับตัวจำเลยในรายงานสืบเสาะและพินิจ การที่พระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุ้มครองความประพจน์ตามประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 มาตรา 13 บัญญัติว่า "..... แต่ถ้าศาลจะใช้รายงานและความเห็น เช่นว่านั้นเป็นผลร้ายแก่จำเลย

ให้ศาลแจ้งข้อมูลที่เป็นผลร้ายนั้นให้จำเลยทราบ....” แสดงให้เห็นว่ากฎหมายได้กำหนดให้มีการตรวจสอบรายงานเฉพาะกรณีที่รายงานเป็นผลร้ายแก่จำเลยและศาลจะใช้รายงานนั้นเท่านั้น หากพิจารณาในทางตรงกันข้ามถ้ารายงานเป็นผลดีแก่จำเลยแล้ว จำเลยก็ย่อมที่จะไม่ได้แย้งคัดค้านรายงานนั้นอย่างแน่นอน ผลที่ตามมาก็คือ รายงานสืบเสาะและพินิจจะไม่สมบูรณ์หรือไม่ถูกต้อง ทำให้รายงานขาดความเชื่อถือจากศาลและคุณค่าของรายงานนั้นจะลดลง ดังนั้น จึงควรมีองค์กรใดองค์กรหนึ่ง * คอยตรวจสอบว่ารายงานดังกล่าวถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือเพียงใด ไม่ว่ารายงานนั้นจะเป็นผลดีหรือผลร้ายแก่จำเลย เช่น อาจให้โจทก์เข้ามามีส่วนรับรู้และตรวจสอบรายงานสืบเสาะและพินิจได้ เพื่อเป็นหลักประกันในความถูกต้องของรายงาน

นอกจากนี้ การที่พระราชบัญญัติดังกล่าวกำหนดให้ศาลแจ้งข้อความที่เป็นผลร้ายให้จำเลยทราบ โดยที่ไม่ได้กำหนดระยะเวลาไว้เพื่อให้จำเลยมีโอกาสดูตรวจสอบรายงานและใช้สิทธิโต้แย้งคัดค้านรายงานที่เป็นผลร้ายแก่จำเลยหรือที่จำเลยเห็นว่าไม่ถูกต้อง ดังนั้น เพื่อให้โอกาสแก่จำเลยตรวจสอบรายงานและใช้สิทธิโต้แย้งคัดค้านรายงานได้อย่างเต็มที่ จึงสมควรให้มีการเปิดเผยรายงานสืบเสาะและพินิจแก่จำเลยหรือทนายจำเลยทราบก่อนศาลมีคำพิพากษาในระยะเวลาที่เหมาะสม เช่น กำหนดให้มีการส่งสำเนารายงานสืบเสาะและพินิจแก่จำเลยหรือทนายจำเลยก่อนศาลพิพากษาไม่น้อยกว่าสิบวัน

2. สืบเนื่องจากปัญหาการเปิดเผยรายงานสืบเสาะพินิจ หากกำหนดให้มีการเปิดเผยรายงานสืบเสาะและพินิจ ขอบเขตการเปิดเผยควรมีขอบเขตจำกัด เฉพาะรายงานในส่วนที่เป็นข้อสรุปประเด็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับสภาพความผิดและพฤติการณ์แห่งคดีและข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับจำเลยเท่านั้น สำหรับรายงานในส่วนที่เป็นความเห็นเชิงวิเคราะห์และข้อเสนอแนะของพนักงานคุมประพฤติไม่ควรที่จะเปิดเผย ทั้งนี้ เพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นในการปฏิบัติงานของพนักงานคุมประพฤติ

---

* ในสหรัฐอเมริกากำหนดให้มีการเปิดเผยรายงานให้แก่อัยการด้วย รายละเอียดโปรดดูหน้า 68

ส่วนวิธีการในการเปิดเผย ควรเปิดเผยเฉพาะกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในคดีเท่านั้น เช่น จำเลย ทนายจำเลย โดยศาลไม่ควรอ่านรายงานสืบเสาะและพินิจอย่างเปิดเผยในห้องพิจารณาคดี ศาลพึงระมัดระวังมิให้รายงานสืบเสาะและพินิจเผยแพร่ออกไปในลักษณะที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่จำเลย

ในขั้นตอนภายหลังศาลมีคำพิพากษา

1. ในกรณีที่ผู้ถูกคุมความประพฤติไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลกำหนด หรือมีพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป พนักงานคุมประพฤติจะรายงานการคุมประพฤติให้ศาลทราบเพื่อให้ศาลใช้ดุลพินิจพิจารณาเพิกถอนการคุมประพฤติ ซึ่งในการฝ่าฝืนเงื่อนไขอันเป็นเหตุให้ศาลเพิกถอน ควรเป็นการฝ่าฝืนเงื่อนไขที่จงใจกระทำความผิดและมีผลร้ายแรงพอสมควร โดยศาลจะพิจารณาว่าการฝ่าฝืนเงื่อนไขการคุมประพฤติได้เกิดขึ้นจริงหรือไม่ และการฝ่าฝืนนั้นสมควรเพิกถอนการคุมประพฤติหรือไม่ ดังนั้น เพื่อให้การพิจารณาเพิกถอนเป็นไปอย่างมีเหตุผลและเหมาะสม พนักงานคุมประพฤติจึงควรมีบทบาทในการเสนอความเห็นเกี่ยวกับการฝ่าฝืนเงื่อนไขและการเพิกถอนการคุมประพฤติ ทั้งนี้ เนื่องจากพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ที่ใกล้ชิดและเข้าใจถึงปัญหาต่าง ๆ ของผู้ถูกคุมความประพฤติได้เป็นอย่างดี ซึ่งในการเสนอความเห็นควรมีลักษณะ เป็นการเสนอข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ความรุนแรง ผลดีและผลเสียในการเพิกถอน รวมทั้งให้ความเห็นว่าสมควรจะเพิกถอนหรือไม่ เพื่อให้ศาลใช้ประกอบดุลพินิจในการพิจารณาเพิกถอนการคุมประพฤติ สำหรับการดำเนินกระบวนการพิจารณาเพิกถอนการคุมประพฤติจำเป็นต้องมีหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกคุมความประพฤติ เช่น การให้โอกาสแก่ผู้ถูกคุมความประพฤติอธิบายข้อเท็จจริงที่จำเป็น เพื่อให้ศาลได้รับข้อเท็จจริงที่ถูกต้องก่อนการออกคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใด
2. ในกรณีที่ผู้ถูกคุมความประพฤติได้กระทำความผิดทางอาญาขึ้นใหม่ในระหว่างการคุมประพฤติ และการกระทำความผิดนั้น เป็นการฝ่าฝืนเงื่อนไขการคุมประพฤติ ซึ่งพนักงานคุมประพฤติจะรายงานให้ศาลทราบว่า ผู้ถูกคุมความประพฤติถูกจับกุมดำเนินคดีขึ้นใหม่เพื่อให้ศาลพิจารณาเพิกถอนการคุมประพฤติ ในกรณีดังกล่าวนี้หากศาลพิจารณาเพิกถอนการคุมประพฤติก่อนการพิจารณาความผิดทางอาญาที่เกี่ยวข้อง เนื่องกันผลของคำพิพากษาอาจมีความแตกต่างกันได้

ดังนั้น การอาศัยพฤติการณ์ในการกระทำความผิดทางอาญามาเป็นมูลเหตุในการพิจารณาเพิกถอนการคุมประพฤติ ควรที่จะรอผลการพิจารณาพิพากษาคดีในความผิดนั้นก่อน เพื่อให้ได้ความแน่ชัดว่าผู้ถูกคุมความประพฤติได้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหาอันจริง และสามารถนำคำพิพากษานั้นมาใช้พิจารณาเพิกถอนการคุมประพฤติต่อไปได้ จึงสมควรเลื่อนการพิจารณาเพิกถอนการคุมประพฤติออกไประยะหนึ่ง เพื่อให้ได้ผลของคำพิพากษาที่สอดคล้องกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย